

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ПТНЗ

ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF METHODOLOGICAL WORK IN VOCATIONAL SCHOOLS

У статті подано й охарактеризовано організаційні засади здійснення методичної роботи в професійно-технічних навчальних закладах. Зазначено, що формальний підхід до планування методичної роботи, відсутність системного діагностування викладачів, застаріле розуміння завдань і функцій методичної роботи, звужений спектр форм методичної роботи, відсутність диференційованого підходу в навчанні кадрів зумовлюють гальмування інноваційних процесів в організації методичної роботи. Визначено основні цілі, завдання, форми, особливості організації методичної роботи в професійно-технічному навчальному закладі. Виокремлено принципи здійснення методичної роботи в професійно-технічних навчальних закладах, до яких належать принцип актуальності, зв'язку із життям, практичною реалізацією завдань розвитку навчального закладу, принцип системності, принцип науковості методичної роботи, принцип комплексності, принцип творчої активізації, принцип систематичності, послідовності, наступності, безперервності, принцип спрямованості на виділення головного, суттєвого в підвищенні кваліфікації педагогів, принцип єдності теорії і практики за всієї практичної спрямованості методичної роботи, принцип оперативності, гнучкості, мобільності, принцип колективності, принцип конкретності. Установлено, що масові форми методичної роботи сприяють збагаченню інтересів, духовних і професійних потреб педагогічних кадрів, допомагають у виробленні позицій із важливих педагогічних проблем сучасності, виступають як форми виявлення й узагальнення передового педагогічного досвіду. З'ясовано, що показником ефективності методичної роботи є співвідношення зростання педагогічної майстерності з кінцевою метою методичної роботи – підвищенням якості й ефективності навчально-виховного та навчально-виробничого процесу.

Ключові слова: методична робота, професійно-технічний навчальний заклад, інноваційна діяльність, педагогічний працівник.

The article presents and describes the organizational principles of methodological work in vocational schools. It is noted that formal approach to methodical work planning, lack of systematic diagnostics of teachers, outdated understanding of tasks and functions of methodical work, narrowed spectrum of methods of methodical work, absence of differentiated approach in training of personnel contribute to inhibition of innovative processes in organization of methodical work. The main goals, tasks, forms, features of organization of methodical work in a vocational school are determined. The principles of implementation of methodological work in vocational schools, to which the principle of relevance, connection with life, with the practical implementation of the tasks of development of the educational institution, the principle of systematicity, the principle of scientific methodical work, the principle of complexity, the principle of creative activation, the principle of systematic, consistency, continuity, continuity, the principle of focus on the selection of the main, essential in improving the skills of teachers, the principle of unity of theory and practice in all practices the methodical work, the principle of efficiency, flexibility, mobility, the principle of collectivity, the principle of concreteness. It is established that mass forms of methodical work contribute to the enrichment of interests, spiritual and professional needs of teaching staff, help in developing positions on important pedagogical problems of the present, act as forms of identification and generalization of advanced pedagogical experience. It is established that the indicator of the effectiveness of methodological work is the ratio of the growth of pedagogical skills with the ultimate goal of methodical work – improving the quality and efficiency of educational and training and production process.

Key words: methodical work, vocational school, innovative activity, pedagogical worker.

УДК 377.091.12:005.22
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-8>

Гриженко В.В.,
заступник директора з методичної роботи
Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти
Полтавської області

Постановка проблеми в загальному вигляді. Зміни, що відбуваються в суспільстві, в освіті й на ринку праці, висувають нові вимоги до випускників професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ). Разом із цим зростають вимоги з боку державних інституцій, роботодавців, споживачів освітніх послуг. На основі цього сьогодні висуваються принципово нові вимоги до професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів професійно-технічної освіти.

Ефективність професійної діяльності викладача професійно-технічного навчального закладу залежить не тільки від його фахових, а й від методичних, дидактичних, а також особистісно-комунікативних умінь, що мають постійно розвиватися.

Означена місія передусім покладається саме на систему методичної роботи закладів профе-

сійно-технічної освіти, що є органічним складником діяльності закладів професійно-технічної освіти і спрямована на приведення професійного рівня педагогічних працівників у відповідність до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних і виробничих потреб.

У зв'язку з реформуванням освітньої галузі на ці служби покладається особлива місія – підвищення професіоналізму педагогів, які мають усвідомити, що акцент сьогодні ставиться не на засвоєння учнями певної кількості знань, а насамперед на розвиток особистості, її здібностей, формування наскрізних умінь і ключових компетенцій, що визначають якість змісту загальної середньої освіти. Отже, методичні служби на сучасному етапі покликані максимально задовольнити професійні, соціальні й культурологічні запити педагогів-практиків,

спонукати їх до постійного самовдосконалення в професійному та особистісному вимірах, стати своєрідним випереджальним механізмом у процесі стабілізації та адаптації системи освіти до нових вимог соціально-економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему підготовки й підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі закладів професійної освіти, досліджували С. Батишев, Н. Брюханова, С. Вершловський, О. Дубасенюк, Н. Журавська, М. Кадемія, А. Коломієць, О. Коваленко, В. Ковальчук, Н. Ничкало, О. Пехота, Н. Протасова. У сучасних працях науковців висвітлено особливості розвитку методичної компетентності майстрів виробничого навчання (Н. Самойленко); теоретико-методологічного аналізу проблем післядипломної освіти (Г. Єльнікова, І. Зязюн, В. Олійник); формування методичної компетентності педагогів (Т. Гуцина); розвитку методичної компетентності викладачів спеціальних дисциплін професійної школи (Т. Кочарян) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз різних періодів розвитку вітчизняної системи освіти та її методичного супроводу свідчить про недостатній рівень необхідних матеріалів для розвитку професійної компетентності викладачів в умовах методичної роботи закладів професійно-технічної освіти. Нині актуальною є проблема визначення організаційних засад здійснення методичної роботи в закладах професійно-технічної освіти згідно із сучасними вимогами та підходами до системного розвитку професійної компетентності педагогічних працівників, адже натепер теоретичні й методологічні основи розвитку, а також методичні підходи майже відсутні.

Тому **метою статті** є розкриття організаційних засад здійснення методичної роботи в ПТНЗ.

Виклад основного матеріалу. Методична робота тісно пов'язана зі щоденною педагогічною діяльністю, у процесі якої розв'язуються практичні навчальні завдання. Отже, предметом методичної діяльності є ще не здійснена педагогічна діяльність викладача, яку методист проектує, спрямовує, коригує й водночас якою керує. Отже, змістова структура методичної діяльності зосереджується не на продукті педагогічної діяльності, а саме на її суб'єкті [1].

Основні завдання, принципи, організаційну структуру, форми, організацію та планування, права й обов'язки учасників методичної роботи в ПТНЗ визначено Положенням про методичну роботу у професійно-технічному навчальному закладі. Відповідно до цього Положення, методична робота в професійно-технічному навчальному закладі здійснюється згідно із Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», цим Положенням,

статутом навчального закладу, іншими нормативно-правовими актами в галузі освіти. Положенням визначається, що методична робота – це основана на досягненнях науки та передового досвіду система аналітичної, організаційної, діагностичної, пошукової, дослідницької, науково-практичної, інформаційної діяльності з метою вдосконалення професійної компетентності [2].

Безперервне підвищення кваліфікації педагогічних кадрів – це цілеспрямований процес, спеціально організований з метою систематичного оновлення професійної компетентності працівників освіти, зумовлений динамікою розвитку суспільства, науки, освіти, а також потребами, що впливають з особистого досвіду і специфіки діяльності кожного педагога. У цій системі існують колективні й індивідуальні форми оволодіння знаннями. Крім курсової перепідготовки, велике значення має також самоосвіта педагога, активні форми методичної роботи, вивчення й упровадження в практику роботи передового педагогічного досвіду та досягнень педагогічної науки.

Аналіз стану методичної роботи в закладах професійно-технічної освіти дає змогу зафіксувати такі фактори, що сприяють гальмуванню інноваційних процесів:

- формальний підхід до планування методичної роботи;
- відсутність системного діагностування викладачів, що практично унеможлиблює врахування індивідуальних проблем викладачів і пошук шляхів їх вирішення;
- застаріле розуміння завдань і функцій методичної роботи;
- звужений спектр форм методичної роботи, але виклик освіти в тому, що необхідно наповнити традиційні форми новим змістом, а також упроваджувати сучасні форми методичної роботи, які б відповідали вимогам часу;
- кількісний підхід у визначенні результативності методичної роботи: більшість методистів і в наш час переконані, що кількість заходів, що їх планує й проводить методична служба, прямо пропорційна результату;
- відсутність диференційованого підходу в навчанні кадрів. І молоді, і досвідчені педагоги навчаються за єдиним планом, який не враховує рівня викладацької майстерності;
- недостатня увага до організації експериментальної, дослідницької роботи.

Систему методичної роботи ПТНЗ розглянемо на прикладі діяльності методичної служби ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти».

Діяльність педагогічного колективу спрямована на реалізацію вимог Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», Положення про організацію навчально-виробничого

процесу у професійно-технічних навчальних закладах, Державної національної програми «Освіта», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2016–2020 рр.», наказів Міністерства освіти і науки України,

Методична робота в училищі організована згідно з Положенням про методичну роботу в професійно-технічних навчальних закладах.

У ПТНЗ методична робота здійснюється за колективною та індивідуальною формами роботи. Загальну організацію методичної роботи в ПТНЗ здійснює директор. Безпосереднім організатором методичної роботи є методист або заступник директора, в обов'язки якого входить організація даної роботи з педагогічними працівниками.

Метою всієї методичної роботи ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» є вдосконалення рівня педагогічної майстерності, формування професійної компетентності педагогів, розвиток особистої культури і творчого потенціалу, спрямований на підвищення якості освіти й активне використання інноваційних технологій.

Структура методичної роботи в ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» формується з урахуванням особливостей змісту й організації навчально-виробничого процесу, відбувається як процес інтерактивної взаємодії всіх методичних підрозділів, творчої співпраці адміністрації та педагогічних працівників.

Участь у методичній роботі є професійним обов'язком для всіх педагогічних працівників. Результативність методичної роботи враховується під час проведення їх атестації, є підставою для морального та матеріального заохочення.

У системі методичної роботи ПТНЗ реалізуються її колективні форми роботи. Колективні форми поділяються на групові та масові. Групові форми – це методичні комісії, школи передового педагогічного досвіду, творчі групи. Групові форми мобільні й динамічні, об'єднують педагогів за інтересами, в них створюються оптимальні умови для обміну досвідом роботи, творчих дискусій, виконання конкретних практичних завдань.

Одна з організаційних форм групової науково-методичної роботи в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів – методична комісія. Методичні комісії створюються за напрямками роботи й тісно пов'язані з іншими колективними та індивідуальними формами підвищення кваліфікації: самоосвітою; наставництвом; семінарами; школами передового досвіду; педагогічними читаннями; науково-практичними конференціями тощо. Зміст і спрямування діяльності методичних

комісій визначається навчальними планами та програмами, новаторськими ідеями, впровадженням інноваційних педагогічних і виробничих технологій у навчальний процес.

Масові форми методичної роботи сприяють збагаченню інтересів, духовних і професійних потреб педагогічних кадрів, допомагають у виробленні позицій із важливих педагогічних проблем сучасності, виступають як форми виявлення й узагальнення передового педагогічного досвіду. Вони сприяють удосконаленню знань педагогів, створенню єдності поглядів, вимог і дій педагогічних колективів навчальних закладів із важливих педагогічних проблем. До масових форм методичної роботи належать педагогічні читання, конференції, семінари і практикуми; педагогічні виставки тощо.

До основних цілей методичної роботи в ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» належить:

- створення належних умов для роботи з педагогічними кадрами;
- координація й розвиток в оптимальному режимі всіх форм методичної роботи, одержання зворотної інформації про її результативність;
- ефективно впровадження сучасних досягнень педагогічної науки та кращого педагогічного досвіду в практику навчально-виховного процесу;
- систематизація й упорядкування інформаційного потоку з професійних, галузевих, педагогічно-психологічних сфер знань;
- розроблення й удосконалення інноваційних технологій навчання.

Реалізація поставленої мети відбувається через вирішення таких завдань:

- системна організація й методичне забезпечення неперервного підвищення кваліфікації й професійно-особистісної культури педагогів, сприяння творчому росту, самореалізації, самоосвіті;
- вивчення, аналіз та оцінювання ефективності освітньої й виховної діяльності;
- виявлення, узагальнення й розповсюдження передового педагогічного досвіду;
- удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення методичної підтримки впровадження інноваційних освітніх технологій.

Для здійснення методичної роботи в ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» працює методичний кабінет, у якому створено всі умови для індивідуальної та колективної форм роботи. У нашому закладі методичний кабінет – це консультативний та інформаційний центр, який спрямовує свої зусилля на забезпечення умов для професійного й морального зростання; створення професійного інформаційного та освітньо-методичного середовища; впровадження сучасних освітніх інноваційних технологій у навчально-виховному процесі; інформаційно-методичну підтримку нових форм, методів і засобів навчання

й виховання дітей та апробація їх у практичній діяльності; опрацювання елементів освітніх технологій і розроблення їх авторських модифікацій, адаптованих до конкретних умов; удосконалення самоосвітньої роботи – вивчення, узагальнення й популяризацію передового педагогічного досвіду; виявлення творчих та обдарованих педагогів, допомога їм у професійному зростанні; надання консультативної допомоги педагогам.

Робота методичного кабінету ведеться під керівництвом методиста й відображена в плані роботи навчального закладу в розділі «Методична робота і підвищення кваліфікації».

Методична робота в навчальному закладі базується на таких принципах:

- принцип актуальності, зв'язку із життям, з практичною реалізацією завдань розвитку навчального закладу. Ця група принципів орієнтує організаторів методичної роботи на повне й точне врахування сучасного соціального замовлення суспільства. Принцип вимагає врахування не тільки глобальних проблем сучасності, а й проблем цього колективу педагогів;

- принцип системності вимагає підходу до методичної роботи як до цілісної системи, оптимальність якої залежить передусім від єдності цілей, завдань, змісту, форм і методів роботи з педагогами, від спрямованості на високі кінцеві результати. Цей принцип дуже добре реалізується через систему роботи над єдиною методичною проблемою;

- принцип науковості методичної роботи націлює керівників на досягнення відповідності системи підвищення кваліфікації педагогів сучасним науковим досягненням у різних галузях. Реалізація його включає глибокий аналіз конкретного стану справ у навчальному закладі, вивчення важливих сторін особистості й діяльності педагогічних працівників;

- принцип комплексності передбачає єдність і взаємозв'язок усіх сторін і напрямів підвищення компетентності педагогів з питань власних методик, дидактики, теорії виховання, психології, педагогічної етики та розвитку загальної культури;

- принцип творчої активізації передбачає не тільки творчий характер самої методичної роботи, а й створення в навчальному закладі такої системи роботи з педагогами, яка б забезпечувала дієве стимулювання творчих пошуків педагогів;

- принцип систематичності, послідовності, наступності, безперервності передбачає охоплення педагогів різними формами методичної роботи протягом усього навчального року, перетворення методичної роботи в частину системи безперервної освіти;

- принцип спрямованості на виділення головного, суттєвого в підвищенні кваліфікації педагогів впливає з ідеї виділення провідної ланки в будь-

якій діяльності для кожного моменту часу й націлює організаторів методичної роботи на постійний пошук найважливіших пріоритетних проблем і напрямів розвитку компетентності й форм роботи з педагогами;

- принцип єдності теорії і практики за всієї практичної спрямованості методичної роботи виступає водночас проти двох небажаних реалій: недооцінки ролі та значення теорії й надмірної теоретичності методичної роботи, проти розриву між теорією і проблемами практики навчально-виховної роботи;

- принцип оперативності, гнучкості, мобільності вимагає вміння оперативно та гнучко реагувати на всі зміни, перебудовувати за необхідності систему методичної роботи;

- принцип колективності реалізується за умови розумного поєднання загальноучилищних, групових та індивідуальних, формальних і неформальних, обов'язкових і добровільних форм і видів методичної роботи й самоосвіти педагогічних працівників;

- принцип конкретності – врахування особливостей конкретного навчального закладу, педагога, диференційований підхід до педагогів.

Основними напрямками методичної роботи в ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» є моніторинг педагогічної успішності, розроблення процедур самоатестації й підготовка до атестації; розроблення, розгляд і схвалення робочої навчально-планувальної документації; планування роботи на новий навчальний рік; діагностика знань учнів; організація експериментальної творчої діяльності педагогів; підготовка відкритих заходів, презентацій; колективна, групова та індивідуальна робота, наставництво; підготовка і проведення предметних конкурсів; підвищення кваліфікації; апробація нових методик, технологій.

Прогнозованим результатом діяльності методичної роботи в ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти» вважаємо збагачення знань педагогів (предметних, методичних, дидактичних, психологічних); розвиток мотивів творчої діяльності (потреба в новизні, у творчому підході до праці); розвиток педагогічної техніки, виконавчої майстерності, артистизму; розвиток емоційно-вольової саморегуляції; організація діагностики й самодіагностики реальних навчальних можливостей учнів, колективів груп, професійних можливостей, потреб і запитів педагогів; стимулювання групової творчості й ініціативи членів педагогічного колективу; залучення до науково-дослідної, дослідно-експериментальної роботи, до цілеспрямованого формування нового досвіду свого навчального закладу; впровадження та використання досягнень психолого-педагогічної науки, інших наукових дисциплін; поширення перспективного досвіду, набутого в колективі.

Показником ефективності методичної роботи є співвідношення зростання педагогічної майстерності з кінцевою метою методичної роботи – підвищенням якості й ефективності навчально-виховного та навчально-виробничого процесу. Саме системна діяльність методичної роботи з удосконалення фахової та професійної майстерності педагогічних працівників сприяє створенню умов для успішної реалізації стратегічних завдань педагогічної діяльності.

Висновки. Визначення методологічних основ розвитку організації методичної роботи в закладах професійно-технічної освіти дає змогу стверджувати, що розвиток фахових компетентностей педагогічних працівників має виступати цільовим орієнтиром під час планування й діяльності методичної служби навчального закладу. Педагог

професійного навчання має відрізнятися сформованим методологічним мисленням, високою загальною та професійною культурою, володіти комплексом спеціальних і психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, здібностями створювати атмосферу взаєморозуміння й підтримки, сприяти духовному збагаченню особистості учнів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Педагог професійної школи : методичний посібник / Л.В. Нестерова, П.Г. Лузан, В.М. Манько, Т.М. Герлянд, М.Я. Петрова, Л.В. Романенко, О.А. Слатвінська, Л.І. Шевчук, М.М. Шимановський. Київ : Педагогічна думка, 2012. 200 с.
2. Про удосконалення методичної роботи в системі професійно-технічної освіти. URL: <https://osvita.ua/legislation/proftech/3306/>.